

Nyhetsbrevet «Samfunnsmedisin og Folkehelse» holder deg oppdatert på hva som publiseres innen fagområdet den siste måneden. Har du forslag til saker send oss gjerne en e-post på katrine.rutgerson@fhi.no.

>> [Påmelding nyhetsbrev](#)

RAPPORT - FOLKEHELSEINSTITUTTET

Helseforskjeller mellom kvinner og menn i Agder

Kvinner lever sunnere, har høyere tillit til andre og opplever mer sosial støtte enn menn. Det viser en ny rapport fra Folkehelseinstituttet (FHI). Menn kommer imidlertid bedre ut på spørsmål om psykisk helse som søvnplager og ensomhet.

>> [Folkehelseundersøkelsen i Agder](#)

– Når det gjelder helserelatert atferd hadde kvinnene et sunnere kosthold, et lavere alkoholforbruk og en lavere andel som brukte snus daglig. Andel med fedme var litt lavere blant kvinner enn blant menn, forteller Leif Edvard Aarø, seniorforsker i Folkehelseinstituttet.

Studien viste ingen vesentlige kjønnsforskjeller når det gjaldt fysisk aktivitet og røyking.

– Det er interessant å legge merke til at alle de tydelige kjønnsforskjellene gikk i kvinnes favør. Disse forskjellene finner vi i alle alders- og utdanningsgrupper. For å forklare dette er det nærliggende å peke på forskjeller i menn og kvinners kjønnsroller. Tradisjonelt har kvinnene hatt en tydeligere omsorgsrolle enn det mennene har hatt, og forventninger om det å ta vare på egen og familiens helse har kanskje vært sterkere ovenfor kvinner enn ovenfor menn. Hvis det er slik at kjønnsrollene etter hvert blir mindre tydelige, kan det tenkes at dette vil få konsekvenser også for kjønnsforskjeller i helserelatert atferd.

Skårer dårligere på livskvalitet

Undersøkelsen viste også at en større andel kvinner opplevde livet som meningsfylt og de skåret høyere på

spørsmål om de hadde hatt positive følelser de siste syv dagene. Kvinnene kom imidlertid mindre gunstig ut på en del spørsmål som handlet om helse og livskvalitet enn menn. Dette gjelder blant annet psykiske plager, ensomhet, smerter i korsrygg og nakke og søvnproblemer.

– Når kvinnene, og særlig de yngste, skårer høyt på psykiske plager, er ikke dette så overraskende. Det samsvarer med funn i andre undersøkelser. Noen forklarer dette med at kvinner er flinkere til å rapportere om psykiske plager enn det menn er. Men en skal ikke se bort fra at forklaringene kan ha med belastninger i dagliglivet å gjøre.

Bedre på sosiale relasjoner

På områdene subjektiv helse, livstilfredshet og trivsel i nærmiljøet var det ingen vesentlige kjønnsforskjeller. Tendensen var den samme for mellommenneskelige relasjoner, men her var bildet litt mer nyansert.

– Unntakene er først og fremst at kvinner gjennomsnittlig skårer høyere enn menn på støttende og givende sosiale relasjoner og tillit til andre. Litt flere kvinner enn menn deltok i egenorganiserte aktiviteter og en høyere andel kvinner rapporterte høy grad av sosial støtte. Unge kvinner skårer imidlertid gjennomsnittlig lavt på opplevelsen av trygghet i nærmiljøet.

Negative endringer på flere områder

Når forskerne sammenlignet tallene fra 2023 med tallene fra 2019, fant de negative endringer på flere områder. Den gjennomsnittlige tilfredsheten med livet var gått ned, og det var færre som kunne rapportere om positive følelser i løpet av de siste syv dagene. Undersøkelsen avdekket også en nedgang i andelen som rapporterte ukentlig samvær med gode venner, samtidig som andelen som opplevde økonomiske utfordringer og problemer med å få pengene til å strekke til, økte.

– Det er lite sannsynlig at disse endringene over tid bare har funnet sted i Agder. Tall fra andre undersøkelser tyder på at tilsvarende endringer har funnet sted også i andre fylker og i landet som helhet, sier Aarø.

Behov for samordning av tjenester etter utskrivning fra psykisk helsevern

Mange pasienter får poliklinisk oppfølging kort tid etter utskrivning fra døgntil behandling i psykisk helsevern. Men for mange pasienter er det ikke registrert samarbeidsmøter mellom sykehus og kommuner den første måneden.

Dette fremgår av to nye analyser fra Helsedirektoratet.

Analysene gir ny kunnskap og innsikt i pasientforløp, samhandling og hvilke

tjenester pasienter mottar fra spesialisthelsetjenesten og i kommunen det første året etter utskrivning fra psykisk helsevern.

>> Rapport: [Forløp etter døgntil behandling i psykisk helsevern for pasienter med alvorlige psykiske lidelser](#)

>> Rapport: [Forløp etter døgntil behandling i psykisk helsevern for barn og unge](#)

Nye råd skal forebygge fall blant eldre

Fall er den hyppigste ulykkestypen blant eldre, men mange fall kan forebygges. Det skal de nye nasjonale faglige rådene bidra til.

Hvert år rammes 9000 voksne personer av hoftebrudd. Det utgjør ett brudd i timen. Skade som følge av fall kan variere fra små blåmerker til alvorlige brudd, og i ytterste konsekvens dødsfall. Nå er kunnskapsgrunnlaget oppdatert og rådene er i tråd med andre råd og retningslinjer fra Helsedirektoratet, for eksempel retningslinje om forebygging og behandling av underernæring og råd om fysisk aktivitet.

>> Les hele mer om [nye faglige råd for å forebygge fall blant eldre](#) på [helsedirektoratet.no](#)

E-læringskurs om CRPD lansert

Nå kan kommunen din bli bedre på likestilling for personer med funksjonsnedsettelse. Et nytt e-læringskurs gir ansatte i kommunene verktøy til å ivareta menneskerettighetene i praksis.

E-læringskurset skal gi kommunene økt kunnskap om Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD) og hvordan konvensjonen kan brukes i kommunene, enten det er administrativt eller ute i tjenestene.

Bedre rustet

Med økt kompetanse på CRPD, er alle kommunens ansatte bedre rustet til å skape et tilgjengelig og inkluderende samfunn.

>> [Kurset er tilgjengelig på Bufdir.no](#)

Familien du vokser opp i påvirker prestasjoner gjennom skoleløpet

Det er en sterk sammenheng mellom hvor godt elever presterer i den norske skolen og sosial bakgrunn. Dette viser en ny rapport fra en ekspertgruppe nedsett av regjeringen.

– Vi ønsker gode skoler og barnehager slik at barna får det det beste utgangspunktet for resten av livet. Fortsatt har det alt for mye å si hvilken familie du kommer i fra og hvordan barna gjør det på skolen. Har du foreldre med lavere utdanning og dårligere råd er sjansen større for at du presterer dårligere utover skoleløpet. Og sånn skal det ikke være, sier kunnskapsminister, Kari Nessa Nordtun.

Forskjellene øker utover skoleløpet

Ifølge [rapporten](#) presterer barn med lavere sosial bakgrunn ulikt på nasjonale prøver på alle trinn, og forskjellene øker utover skoleløpet. Barn fra familier med høyere sosioøkonomisk bakgrunn fullfører oftere videregående skole.

– Ingen kan velge familie, men vi kan som samfunn velge hvordan vi skal legge til rette for at alle skal ha like muligheter uavhengig av bakgrunn. Å bekjempe forskjeller og gi alle like muligheter er regjeringens viktigste jobb.

Ministeren fremhever flere tiltak for å redusere ulikheter i skole og barnehagen. Hun vil tilrettelegge for økt kompetanse blant lærerne og gjøre skolen mer praktisk og relevant gjennom bedre

læring og trivsel hos elevene. Nordtun lover også mer penger til lærebøker og ønsker en mer balansert tilnærming til digitaliseringen.

Grundig gjennomgang av anbefalingene

– Vi har fått mange gode anbefalinger fra ekspertgruppen og det er ikke tvil om at utdanningssektoren kan spille en viktig rolle for å redusere forskjellene i samfunnet. Nå skal vi gå grundig gjennom anbefalingene og hente inn innspill fra berørte aktører, før vi bestemmer oss for hvordan forslagene skal følges opp, sier Nordtun.

Ekspertgruppens hovedanbefalinger er:

- Øke kvaliteten i barnehager
- En ytterligere økning av barnehagedekningen
- En bedre overgang mellom barnehagen og skolen
- Øke kvaliteten i SFO
- Systematisk (inkludert målrettet) trening på sosioemosjonelle ferdigheter i skolen
- Økt bruk av midlertidig inndeling i små grupper basert på faglig nivå hvor undervisningsopplegget blir tilrettelagt til elevenes nivå.

AKTUELT - BUFDIR

Nye råd for tverrfaglig helsekartlegging

Et samarbeid mellom Helsedirektoratet og Bufdir skal gjøre det lettere for Bufetat å avgjøre hvem som skal prioriteres til tilbud om tverrfaglig helsekartlegging.

Tverrfaglig helsekartlegging skal indentifisere hjelpe- og helsebehov hos barn som flyttes ut av hjemmet.

Formålet er å gi barnevernstjenesten og nye omsorgspersoner tilstrekkelig kunnskap om barnets styrker og behov, slik at barnet får tilpasset omsorg og oppfølging utenfor hjemmet.

>> Les mer om [nye råd for tverrfaglig helsekartlegging](#) på [bufdir.no](#).

Hva kjennetegner ungdommer som er plassert i omsorgsinstitusjoner i barnevernet?

Et mindretall unge i Norge plasseres utenfor hjemmet på en type barnevern-sinstitusjon. Disse ungdommene utgjør en stor og heterogen gruppe med ulike problemer og behov. Det fins imidlertid lite kunnskap om hva som kjennetegner dem.

Folkehelseinstituttet har laget en hurtigoversikt for å beskrive hva som kjennetegner ungdommer plassert i omsorgsinstitusjoner i barnevernet i Norge. Det er usikkerhet knyttet til dataene i studiene, men noen sentrale funn i studiene er:

- Kjønnfordelingen blant ungdommer på omsorgsinstitusjoner er relativt lik og gjennomsnittsalderen er rundt 16 år
- De fleste ungdommene oppfylte kriteriene til minst én psykisk lidelse, i tillegg til at det var høy samsykelighet
- I snitt rapporterte ungdommene lavere livskvalitet enn ungdom i den generelle befolkningen
- Ungdommene hadde lavere karakterer fra grunnskolen og flere straffereaksjoner enn ungdommer uten tiltak fra barnevernet

>> Les mer om [hva som kjennetegner ungdommer som er plassert i omsorgsinstitusjoner i barnevernet](#) på fhi.no.

AKTUELT - NORSK FRILUFTSLIV

Nye veiledere om natur og friluftsliv i skole, barnehage og SFO

Det er et politisk mål at barn i Norge skal ha mer uteundervisning og lære mer om friluftsliv. Det er uttrykt i stortingsmeldingen om friluftsliv (2016), og går igjen i læreplanen for skolen og rammeplanene for barnehage og SFO.

Når vi snakker om å bruke naturen i skole, barnehage og SFO handler det først og fremst om nære og hverdagslige naturmøter, som underbygger temaene og aktivitetene man jobber med.

I løpet av prosjektet har Norsk Friluftsliv hatt samtaler med folk som er gode på å skape nettopp slike møter.

Resultatet er tre nye veiledere, som nå er tilgjengelig for nedlasting digitalt:

- [Veileder: Natur og friluftsliv i skolen](#)
- [Veileder: Natur og friluftsliv i barnehagen](#)
- [Veileder: Natur og friluftsliv i SFO](#)

>> Les om [natur og friluftsliv](#).

Kartlegging av opplæringstilbud til nyankomne ungdommer

En ny rapport viser at det er et betydelig forbedringspotensial i opplæringstilbudet til nyankomne ungdommer. De fleste får et opplæringstilbud, men ikke alle tilbudene treffer godt, og ikke alle får et hensiktsmessig tilbud.

Rapporten dokumenterer at det er vedvarende systemiske utfordringer knyttet til det å få nyankomne ungdommer raskt inn i effektive og hensiktsmessige opplæringstilbud, og at tilbudet til denne målgruppen har et betydelig forbedringspotensial. Med de høye flyktingankomstene og mange nyankomne ungdommer fra Ukraina, er utfordringene blitt svært tydelige.

>> Les hele rapporten [Kartlegging av opplæringstilbud til nyankomne ungdommer](#) på imdi.no.

.....

Tilrettelegging for integrering av flyktninger i Norge

Hvordan kan norske myndigheter best legge til rette for integrering av flyktninger? En ny rapport bidrar til å svare på dette spørsmålet ved å beskrive hvordan norske kommuner arbeider med bosetting, kvalifisering og integrering i dag.

Rapporten er basert på intervjuer med nasjonale myndigheter og ansatte i en rekke kommuner, to spørreundersøkelser i norske kommuner, og en registerundersøkelse som dekker alle flyktninger som ble bosatt i Norge mellom 2010 og 2020

I 2022 og 2023 kom det 70 000 ukrainske flyktninger til landet. Rapporten beskriver også kommunenes opplevelse av dette rekordhøye mottaket.

>> Les mer om [hvordan kan norske myndigheter best legge til rette for integrering av flyktninger](#) på imdi.no.

.....

Rekordmange saker om tvangsekteskap, æresrelatert vold og negativ sosial kontroll

Aldri før har Kompetanseteamet mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold håndtert så mange saker som i 2023.

I 2023 har Kompetanseteamet gitt råd og veiledning, eller bistått på andre måter i 1137 saker. Dette er en økning på 28 % fra 2022 til 2023. Økningen i antall saker handler om at tilbudet har blitt mer kjent. I tillegg opplever Kompetanseteamet at hjelpeapparatet og tjenestene har fått mer kompetanse i å avdekke saker, og dermed vurdere om de har et veiledningsbehov.

Det er fremdeles en høy terskel for at utsatte ber om hjelp i saker som gjelder æresrelatert vold, samt at det fortsatt er grunn til å tro at det er behov for mer kompetanse og ikke minst kjennskap til Kompetanseteamet i tjenestene. Det sannsynligvis også store mørketall på dette området.

>> Les mer om [økningen av tvangsekteskap, æresrelatert vold og negativ sosial kontroll](#) på bufdir.no.

Sluttevaluering av primærhelseteam

Ansatte på fastlegekontorene som var inkludert i pilotprosjektet er fornøyde med arbeidshverdagen sin. Det viser sluttevalueringen som har vart i 5 år.

Primærhelseteam består av fastleger, sykepleiere og helsesekretærer, og teamet ledes av en fastlege. Hovedformålet med organiseringen er å gi bedre fastlegetjenester til pasienter som trenger det mest.

>> Les mer om [sluttevaluering av primærhelseteamet](#) på fhi.no.

Bruk av alkohol, vanedannende legemidler og illegale rusmidler blant sysselsatte i Norge

Det er betydelige forskjeller i utbredelse av risikofylt alkoholbruk mellom ulike yrkeskategorier. Mannlige sysselsatte har nesten tre ganger så høy forekomst av risikodriking som kvinner. Det viser en rapport fra FHI.

Risikofylt alkoholbruk og bruk av illegale rusmidler var mest utbredt blant unge mannlige sysselsatte som ikke er gift og som ikke har barn. Bruk av vanedannende legemidler var mer utbredt blant kvinnelige og eldre sysselsatte. Det er også betydelige forskjeller i utbredelse av rusmiddelbruk mellom yrkesgrupper.

Andelen med risikofylt alkoholbruk blant håndverkere, ansatte i militære yrker, ledere og prosess/maskinoperatører/transportarbeidere var over gjennomsnittet for sysselsatte i Norge.

Les mer om [bruk av rusmidler blant sysselsatte i Norge](#) på fhi.no

Ny doktorgrad: IA-avtalen kan gi økt arbeidsdeltakelse og kortere sykefravær

Funnene i en ny doktorgrad fra Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) tyder på at IA-avtalen kan ha positiv effekt på både arbeidsdeltakelse og lengden på sykefravær.

Det er vanskelig å vurdere effekten av IA-avtalen med konvensjonelle metoder. Målet med denne oppgaven var derfor å bruke kausale metoder for registerbasert observasjonsdata i vurderingen av IA-avtalens effekt.

>> Les mer om [A-avtalens positiv effekt på både arbeidsdeltakelse og lengden på sykefravær](#) på stami.no.